

הצעה לפתרון בחינת הבגרות בתנ"ך
מועד קיץ תשע"ד 2015

הפתרון נכתב על ידי הדס חיה-הלוי וחסיה ויזל
מצוות מורי רשת החינוך אנקורי

המורים שפתרו את הבחינה מחכים לכם פה
www.ankori.co.il/ask

פרק ראשון - ספר בראשית

1. בראשית ד'.

א. קין חוטא המתנער מאחריות למעשהו, זאת ניתן להוכיח על פי פס' 9 שבו עונה קין לשאלת האל "אֵי הֶבֶל אָחִיד; וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְתִּי". קין משקר במצח נחושה. לאחר מכן הוא ממשיך ואומר, " הַשֹּׁמֵר אָחִי אֲנִכִּי" הוא טוען שלא הוא שומר על אחיו, זה לא תפקידו זה כנראה תפקיד האל ששומר על כל הבריות. הוכחה נוספת קיימת בפסוק 13 "גְדוֹל עֲוֹנִי, מִנְּשֵׂא" ומיד לאחר מכן התלונה שהעונש שהוא קיבל לא פרופורציוני לחטאו. קין מתלונן וזוהי הוכחה לכך שהוא לא מתנער מאחריותו למעשה הרצח המתועב.

ב.

(1) הפער בפסוק 8 הוא מה אמר קין להבל " וַיֹּאמֶר קִין, אֶל-הֶבֶל אָחִיו; וַיְהִי בְהִיּוֹתָם בְּשָׂדֵה..."
(2) המסר שאפשר לדעתי ללמוד מפער זה הוא שלא משנה מה אמר קין להבל, מה שחשוב הוא מעשה הרצח. אין הצדקה לרצח.

ג.

(1) שני רכיבים בעונשו של קין: קיללת האדמה והיותו נע ונד. לפי פסוק 2 קיללת האדמה היא עונש מאוד חמור לקין מאחר והוא עובד אדמה ולכן צריך להתפרנס ממנה.
(2) ההקלה בעונש שקיבל קין הוא אות קין, הגנה שלא יהרגו אותו " ... וַיִּשֶׂם יְהוָה לְקִין אוֹת, לְבִלְתִּי הַכּוֹת-אֹתוֹ כָּל-מִצְאוֹ." (15).

2.

א. יציאתו של אברם מתוארת בבראשית י"א 31 כיוזמה של תרח אביו שהחליט לצאת מאור כשדים לכנען וערך חנייה זמנית בחרן. תרח לוקח איתו את אברם שרי ולוט. בפרק י"ב 1-5 יציאתו של אברם מחרן מתוארת כיוזמה של האל שציווה עליו לצאת מחרן לארץ " אֲשֶׁר אֶרְאֶךָ." אברם יוצא בעקבות הצו, לוקח את אשתו את לוט בן אחיו את רכושו ועבדיו. ההבדל העיקרי בין הקטעים הוא היוזמה של המהלך. בבראשית י"א היוזם הוא תרח שלוקח את בנו אברם והוא הולך איתו, בבראשית י"ב היוזמה היא של האל ואברם עושה את דברו.

ב. המידע שנמסר בפסוק הוא עקרותה של שרי זהו רמז מקדים לקושי בהמשך, שרי העקרה נותנת לאברהם את הגר שפחתה כדי שיהיה לו ילד, והסיפור מסתבך...

ג.

(1) את הארץ אפשר להכיר באמצעות מסעות בה כפי שעשה אברם בפרק י"ב " וַיַּעֲבֹר אַבְרָם, בְּאֶרֶץ, עַד מְקוֹם שְׂכָם, עַד אֵלוֹן מוֹרְהָ... וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ, לַיהוָה הַנִּרְאָה אֵלָיו... וַיַּעֲתֶק מִשָּׁם הַהָרָה, מִקְדָּם לְבֵית-אֵל... " אברם משוטט בארץ וכך מכיר אותה ברגליו.

(2) לשיטוטי אברם בארץ היתה מטרה של הפצת האמונה המונוטאיסטית, בכל מקום שהוא מגיע הוא בונה מזבח לה' " וַיִּבֶן-שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה, וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה. " פסוק 9.

פרק שני- היסטוריוגרפיה ונבואה

3.

א. הנבואה של אליהו לאחאב היא על הבצורת העתידה לבוא. נבואה זו נמסרת לאחאב ולאיזבל מאחר שהם הכניסו את עבודת הבעל לישראל. הבעל על פי אמונתם הוא אל הגשם ולכן אלוהים מכריז על בצורת כדי שכולם ידעו שהגשם או אי הגשם תלוי רק בו.

ב.

(1) הקושי התיאולוגי הוא איך יתכן שאליהו מדבר בשמו, האם הוא מכריז על הבצורת ועל סיומה?

(2) על פי פרק י"ח פסוק 1 הקושי נפתר מאחר שהאל הוא זה שמדבר מגרונו של הנביא והבצורת נקבעת על פי האל. הנביא הוא המבשר בלבד.

ג. אליהו מסתתר בנחל כרית כדי שאחאב ואיזבל לא יכריחו אותו לבטל את הבצורת, ואולי גם שאיזבל לא תרצח אותו כפי שאימה לעשות בפרק י"ט, ויתכן גם שהוא נמצא ליד נחל בשל הבצורת שמתחילה בארץ.

ד.

(1) לפי פירוש זה לאליהו נעשה נס כי יש בזמן בצורת אנשים נוהגים לדאוג לעצמם ולא לאדם זר שמגיע לשהות בקרבתם.

(2) פסוקים 7-9 תומכים בדעתי מאחר והבצורת גרמה לכך שהנחל התייבש ואליהו התבקש להמשיך הלאה בדרכו.

א.

(1) המחבר הזכיר את העמים האחרים כדי לומר שמנשה חטא הרבה יותר מהם ולרמוז על העונש הצפוי מאחר ואלוהים הרג את העמים האחרים. סופו של מנשה יהיה כסופם.

(2) הנבואה היא שסופה של יהודה יהיה כסופה של שומרון, חורבן וגלות.

ב. בספר מלכים ב' 26-27 כתוב שבשל חטאי מנשה ה' יגלה את יהודה ובירושלים יהיה חורבן וביהמ"ק יהרס. החטאים החמורים של מנשה הם שהוא בנה מזבחות לצבא השמים בתוך ביהמ"ק, וגם את פסל האשרה שם בתוך ביהמ"ק. מנשה גם העביר את בנו באש לאל מולך.

ג.

(1) בחלק הראשון של פסוק 8 אלוהים מבטיח הגנה לעם ישראל, ושלא יגלה אותם מהארץ לעומת פסוק 14 שבו האל מודיע שיפקיר את ישראל לאויביו.

(2) בהמשך פס' 8 כתוב שאלוהים לא יגלה את עמו אם הם ישמרו על חוקיו, ואכן פסוק 9 מציין שהעם לא שמע את חוקי האל ולכן ייענש בהתאם.

ד.

(1) על פי דברי הימים מנשה בשל חטאיו הוגלה על ידי אשור לבבל ואז התפלל וחזר בתשובה, ה' החזיר אותו לארץ כי הפך לצדיק.

(2) על פי דברי הימים שיטת הגמול היא אישית ולכן בספר זה נאמר שמנשה קיבל גמול אישי, כשחזר בתשובה זכה לאריכות במלכות.

5.

א. מעמד הר בית ה' באחרית הימים יהיה גבוה במיוחד, הוא יהיה מרכז דתי-רוחני לכל עמי העולם שיבואו אליו כדי ללמוד את תורת האל ויישמו אותה.

ב. נבואת ישעיהו היא חזון של סובלנות כי נהירת כל העמים תהיה ביוזמתם, העמים עצמם לא מתבטלים ולא הופכים להיות עמים יהודיים, הם הופכים להיות מוסריים. כל העמים יכירו בכך שהאלוהים הוא השופט העליון של העולם וכך יהיה שלום עולמי. "וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים... וְשָׁפַט בֵּין הַגּוֹיִם... וְכָתְתוּ חֲרָבוֹתָם לְאֵתִים, וְחִנִּיתוּתֵיהֶם לְמִזְמֵרוֹת" לְמִזְמֵרוֹת

ג. בבראשית י"ב 3 כתוב שאברהם מבורך "וַיְבָרְכוּ בְךָ, כָּל מְשֹפְחֹת הָאֲדָמָה". כל העמים יתברכו באברהם משום שצאצאיו יהיו מקור של ברכה לאנושות ואכן הבשורה בחזון ישעיהו היא לכל העמים שיקבלו את דרכו המוסרית של האל בארץ ישראל. בשמות י"ט 5-6 כתוב שעם ישראל הוא העם הנבחר ועל פי החזון זה אומנם כך, עם ישראל הופך להיות מרכז העולם, דוגמא לכל העמים האחרים.

ד. ההיפוך הוא שכלי המלחמה יהפכו לכלי עבודה והסיבה היא שיהיה שלום עולמי כי כולם יכירו באלוהים ויהפכו להיות מוסריים בדרכו.

פרק שלישי - נושאי החובה

6. חוק

א. הדרך הראשונה בה יש לנקוט היא לבקש מבני העיר להכנע "וְקָרָאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם" (פסוק 10). במידה ובני העיר נכנעו אין להלחם עמם, אלא רק לשעבדם. במידה ובני העיר לא נכנעו יש להילחם עמם וְאִם-לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ, וְעָשִׂיתָ עִמָּךְ מִלְחָמָה; (פסוק 12).

ב. חזרה זו עשויה לרמוז על כך שהחוק לא רואה בעין יפה פתיחת מלחמה עם ערים רחוקות, ומעדיף להמנע מכך.

7. חוכמה

א. ההגזמה בתיאור הצדיקות של איוב מובעת בכך שאיוב מקריב קורבנות לבניו על חטאים שאולי עשו בלבבם = במחשבותיהם וְלֹא בִּמְעַשֵׂיהֶם. "אֲוִלִי חָטְאוּ בְנֵי וַיְבָרְכוּ אֱלֹהִים בְּלִבָּבָם" (פסוק 5).

ב. חשוב לתאר את איוב כצדיק משום שבמידה וְלֹא היה צדיק העונשים שה' השית עליו יכלו להיחשב מוצדקים. הבטלת היותו צדיק מראה באמת את העוול שנעשה לו כפי שה' טוען בפרק ב' "וַיִּתְּסֵיתָנִי בּוֹ לְבָלְעוּ חַנָּם" (פסוק 3).

8. נביאי אמת ונביאי שקר

א. המחלוקת בין שני הנביאים היא באשר למהות הנבואה ולשוני בין נביא נחמה לנביא זעם. חנניה, נביא הנחמה מנבא על חזרת כלי בית ה' לירושלים מבבל, וחזרת יהויכין מכלאו, ירמיהו נביא הזעם מנבא חורבן. ירמיהו טוען שנבואת נחמה צריכה להיבחן אחרת מנבואת זעם- שהרי הנביאים שניבאו מאז ומעולם ניבאו לרעב ומלחמה ולדבר. נביא שלום- בבוא דבר הנביא יודא הנביא ששלחו ה' באמת.

ב. הרמז מהפסוקים שמרמז על ערעור הביטחון של ירמיהו בפסוק 11 "וַיִּלֶךְ יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא, לְדֶרֶכוֹ." ירמיהו הולך כאשר ידו על התחתונה וְלֹא הַמְשִׁיךְ לְדוֹן עִם חַנְּנִיָּה.

9. שיבת ציון

בספר ירמיהו, בפרק כ"ט פסוק 10 ירמיהו טוען ששבעים שנה לאחר החורבן יחזרו הגולים לארצם. בהצהרת כורש, כורש מאפשר לגולים לחזור לרצם כפי שירמיהו טוען.

פרק רביעי- נושא ההרחבה

10. חוק

א. בפסוק 34 בויקרא י"ט מופיע נימוק לציווי והוא היות עם ישראל עבדים במצרים- על פי נימוק זה יש לנהוג בזרים בארץ- בגרים, באופן שוויוני, בשונה מהאופן בו נהגו בעם ישראל במצרים.

ב. המחוקק חשב שיש להוסיף נימוק כי הנטייה של עם שולט היא לנהוג באופן שאינו שוויוני לעם זר שחי במחיצתו. האזכור למצרים ולקושי הרב של עם ישראל שם אמור לעודד את העם לנהוג בשוויון "כגר כאזרח".

11. חוכמה

הטענה של בלדד בפסוקים 3-7 היא שהאל לא מעוות משפט ושופט בצדק את העולם. "האל יעוות משפט" המשל המדגים תפיסה זו – משל הגומא. לשיטתו של בלדד הגומא והאחו זקוקים למים לשם גדילתם. במידה ולא ניתנים להם מים הם מתייבשים. באופן דומה, אדם זקוק ליראת ה', ולהגנתו, אם הראדם "ייקטף באיבו" זה בגלל שאין לו את חסות האל וזאת בגלל שעזב אותו.

12. נביאי אמת ונביאי שקר

א. אמציה מבין את תפקיד הנביא כחלק מתפקידי השלטון- על הנביא לנבא נבואות בעד השלטון. נבואות נגד השלטון ונבואות זעם מתפרשות אצלו כמרד "קִשָּׁר עֲלֶיךָ עָמוֹס, בְּקִרְבֵי בַּיִת יִשְׂרָאֵל--לֹא-תוֹכַל הָאָרֶץ, לְהַכִּיל אֶת-כָּל-דְּבָרָיו." (פסוק 10).

ב. עמוס לא מסכים עם אמציה בנוגע לתפקיד הנביא ולכן טוען שאינו נביא ואינו בן נביא "לא-נביא אֲנִי, וְלֹא בֶן-נְבִיא אֲנִי" (פסוק 14). בניגוד לנביאים אחרים שראו בנבואה מקצוע, עמוס הוא נביא אמת שה' לקחו מעבודתו וממקומו למקום אחר, "וַיִּקְחֵנִי יְהוָה, מֵאַחֲרֵי הַצֹּאן; וַיֹּאמֶר אֵלַי יְהוָה, לֵךְ הִנְבֵּא אֶל-עַמִּי יִשְׂרָאֵל." (פסוק 15).

13. שיבת ציון

התקווה מתכתבת עם יחזקאל ל"ז 1-14, שהרי בפרק ה' מצטט את העם וטוען בשמם. הם מרגישים שאבדה תקוותם ונגזר גורלם. לדברי ה', עם ישראל המצוי בגלות איבד את התקווה לשוב לארצו ולחדש בה את חירותו המדינית. בהמנון המדינה, אימבר מדגיש כי "עוד לא עבדה תקוותנו" בניגוד לעם הגולה בבבל, וכי לתנועה הציונית היתה תקווה ברורה לשוב למולדת ולחדש בה את ימינו כקדם.

פרק חמישי- קטע לניתוח ולהבנה

14. האשם העיקרי לדעתי הוא האדם משום שהצו לא לאכול מעץ הדעת ניתן לו והוא הפר את הצו מבלי לשאול שאלות או לעבור תהליך של פיתוי כפי שעברה האישה.

15.

א. "וַתִּפְקְחֶנָּה, עֵינֵי שָׁנִיָּהֶם, וַיִּדְעוּ, כִּי עִירָמָם הֵם; " (פס' 7), "וַיִּתְחַבֵּא הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ, מִפְּנֵי יְהוָה" (פס' 9) האדם מבין שהוא עירום, מתבייש במערומיו, תופר עלה תאנה כדי להסתיר את איבריו ומתחבא כאשר הוא שומע את קול האל.

ב. בפסוק 11 ה' שואל את האדם "מִי הֲגִיד לְךָ, כִּי עִירָם אָתָּה; הֲמֵן-הָעֵץ, אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לְבַלְתִּי אֶכֶל-מִמֶּנּוּ--אֶכְלֶתָ." האל מצליח לחשוף את האכילה כי האדם הסגיר את עצמו בכך שטען שהסתתר מבושה כי הוא עירום. לפני האכילה הסתובב האדם בגן העדן עירום מבלי להסתתר.

16. העונש של האדם מבטא את העיקרון של מידה כנגד מידה באמצעות השורש אכל, בפסוק 17: "כִּי-שָׁמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתֶּךָ, וַתֹּאכַל מִן-הָעֵץ, אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ--אָרוּרָה

הַאֲדָמָה, בְּעִבּוֹרָךְ, בְּעִצְבוֹן תִּאכְלֶנָּה, כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ" . על האדם נאסר לאכול מן העץ ומאחר
ואכל הוא נענש שהאוכל שהוא מביא מהאדמה יהיה בקושי רב ובמאמץ.

17. תופעה אחת : שנאה בין הנחש לבני האדם ונסיון של כל אחד מהצדדים להרוג את השני.

תופעה שניה : הריון ולידה קשים וכואבים.